

et quid perdis itidem credendo, Deum esse, si non est Deus? Si est Deus; lucraris omnia: si non est; nihil perdis. Igitur cum asseverandum est aliquid, ne si est, quod discredis, perdas omnia; absque ulla hæsitatione, quod sit, asseverandum est. Ludis adhuc et dicens, periculum lucri et dispendii haud esse æquale, cum incertum sit, an luceris, certum autem sit periculum non lucrandi? at tibimet pessime illudis: nomine enim omnis, qui ludit, exponit certum pro incerto, quin eum temeritatis arguas? Adde, si vis, certissima testimonia Sacrarum Scripturarum, atque alia verae Religionis firmissima argumenta, que de lucro vita supernaturalis ac æternum beatæ certioreme reddit, quam sis certus de tua vita naturali.

Obj. II. Deus solummodo notus est per suas operationes; de quibus non constat nisi ab experientia; ab hac experientia progredi ad asserendam Dei existentiam, modus est plane insolitus, nempe causam ab effectis demonstrandi.

Ita HUMIUS, *Essais philosophiques sur l'entendement humain.*

RESP. Nescit HUMIUS, aut renuit scire, quod et quantis argumentis Christianus philosophus Dei existentiam evincat; non quidem ex solis operacionibus, sed ex sensu etiam intimo, ex persuasione naturali, ex contingentia omnium entium, ex possibilitate et existentia Entis Necessarii? Adeat ergo quamvis invitus præstantissimos scriptores orthodoxos et heterodoxos, ut sciat tandem, quam vere Philosophia ab effectis visibilibus ad causæ invisibilis existentiam progrediatur. Si quem ista nihil admodum moveant, ut impiissimis scriptis identidem invadat Entis supremi existentiam: nœ is mihi homine infideli deterior sit, cum adeo a Mahometanis Summa D. Thomæ, eo quod hanc præferat quæstionem (an Deus sit? videtur, quod non...) combusta dicatur.

Sunt vero contra atheisticam Irreligionem opera præstantissima: P. MAUDUIT, *Traité de la Religion contre les Athées...* FENELON, *Démonstration de l'existence de Dieu...* Expositio P. BUFFIER, et Demonstratio P. LE FEBRE S. J.... RICHARD BENTLEY Stultitia et irrationalitatis Atheismi, 1696... GILBERTI BURNETI, *Extrait des Ecrits publiés pour fondation de M. Boyle.*

Obj. III. Verius refunditur omnis sensus Numinis in versutiam Legislatorum, qui cum intellegent fore, ut multo facilius in officio erga Magistratus continerent cives, si Deum esse putarent; vitia illa naturæ, pavorem et ignorantiam sollicite foverunt, feceruntque semina Religionis.

Hanc veterum Atheorum mentem expressit PLATO L. X. de Leg. Iude HOBESIUS ex sua et recentiorum Atheorum sententia Religionem ac superstitionem sic definitiv: « Metus potentiarum invisibilium, sive fictæ illæ sint, sive ab historiis acceptæ publice, Religio est: si publice acceptæ non sint, supersticio ».

RESP. Quod Legislatores ad unum omnes usi sint Religione ad continendos cives; id non juvat Atheos, quia ita agere debuissent, si naturalis fuit in hominibus Numinis sensus. Quod versutia Legislatorum Religionem in

id primitus excogitaverit; quæstio facti est exemplis confirmanda, quod nullum habent Athei. Quod civitas quævis Deos proprios habuerit; id non est profectum ex diversa indole Legislatorum, qui summi viri fuerunt, et a vulgi imperitia ac stupore multum distantes; sed ex levitate multitudinis, que præter communem omnium parentem suos habere voluit Deos indigenas, locales, gentilitios et tutelares; cui populari ingenio morem gerere coacti sunt præstantissimi Philosophi, et summi Legislatores.

Si legibus aut institutis introducta fuit de Deo opinio, cur ea non minus viguit apud barbaras gentes, quæ carent omni cultu civili? cur, quæ hominibus molesta supponitur Deorum Religio, tam facile omnium animos occupavit? cur docti etiam et sapientes, Reges et magistratus vanis somniis deludi se patientur, et necdum illud veterum Regum et Sapientum arcanum detexerunt? cur cæteris opinionibus fictis et vanis diuturnitate extabescuntibus, hæc de Deo opinio stabilis permanit, et cum seculis hominumque ætatibus inveterata? Qui factum denique, ut cum fraudem a tot seculis Athei detexerint, hominesque admonuerint; tanta tamen sit hominum in errore isto perversitas, ut Magistros Atheos irrideant, exhorreant, et salutarem illorum doctrinam indignati aspernentur?

Plura CUDWORT in system. Intellect. GENUENSIS in Dissert. de Natura Dei...

SECTIO II.

DE PYRRHONISMO.

§ I. PRÆCOGNITA.

Atheis haud absimiles Sceptici ac Pyrrhonici, qui uti de omnibus aliis, ita quoque de existentia et providentia Dei, et vel maxime de animæ immortalitate ac æternitate poenarum sic dubitant, ut vel captui humano hæc omnia plane impervia, vel illorum fidem tamdiu suspendendam esse dicant, donec aliquando lumen hominum mentibus illuxerit, quo illustratus homo et humana et divina comprehendat. Qui vesanus Scepticorum dubitansmus quod nihilo melior sit impietate atheistica, sat produnt infames sequelæ, quæ cultum et fidem divinam, morum honestatem, vitae sanctitatem, et veram hominis felicitatem neglectui ac contemptui exponunt æque ac Atheismus. Illud vero improbitatis præcipuum caput est, quod ex ipsa Revelationis necessitate a nobis hactenus asserta inferre audeant suum aut Pyrrhonismum aut Atheismum. Hoc itaque mendacium refellendum est, et stabilita jamdum Existential et Providential Dei, ea hic loci vindicanda restant, quæ ad munus divinæ Providentialis cumprimis attinent; videlicet decerni a supremo legislatore justis post hanc vitam præmia, injustis supplicia eaque æterna, ac proin animam post fata hominis superstitem vereque immortalem esse.

Duceas hac in legione Incredulorum fuere BAYLIUS in diversis opusculis, *Dictionnaire historique et critique*, *Pensées diverses sur les comètes*, *Réponse aux questions d'un Provincial*; VOLTAIRE *Dictionnaire philos. portatif*; Auctor libri, *de la Nature*; COLLINSIUS in libro *de libertate cogitandi*, ROBINETUS, HUMIUS.

§ II. THEMATA.

I. Mendacium est putidissimum, quod Revelationis necessitas sit causa Pyrrhonismi.

PROBATIO. En fallaces et fuitiles Pyrrhoniorum argutias : necessaria est revelatio, eo quod ratio haud sufficiat in iis, quæ ad Deum et mores pertinent; si autem ratio in his, multo magis in aliis errori obnoxia erit; igitur de omnibus dubitandum, ut atheus illi (qui urget, ut credat Deum existere) non abs re dicat: ut quid esse Deum firmissime teneam, ad cuius cognitionem nonnisi fallacis rationis ope assurgere possum? Dicam ergo iterum, quod sœpe dixi, ut si non velit semper et in omnibus despere incredulus, sapiat tandem et capiat, quid valeat ratio, quid non valeat, et cur necessario Rationi Revelatio ferat suppetias.

Ratio sat potens est contra Pyrrhonismum, quia naturæ totius voce excita evidenter certissimeque docet, existere Ens necessarium, sapientissimum ac perfectissimum, hujus mundi Auctorem, Rectorem ac Moderatorem naturæ rationalis sanctissimum æque ac justissimum. Attamen nimis etiam infirma est sola ratio contra Pyrrhonismum, cum aliquanto plus progressa multoties haeserit etiam inter Philosophiae principes et patres Sectarum. Quippe dubitavit aliquamdiu ratio illorum, an non summus ille Deus cultum suæ creature deditur. Id cum detexit, dubitatum, an quid pœnæ iis immineat, qui neglecto Deo harent in corporeis. Dubitat, an post mortem plectatur reus æterno cruciatus. Dubitat, an hæc vel illa actio, fornicatio vel mollities, rectam rationem et in ipsa Deum offendat. Quamvis ergo multum valeat ratio saltem in iis, qui sunt vel perspicacioris ingenii, vel animi purioris, ad detegenda quædam primaria hominis officia, ad fundamentalia quædam morum et Religionis principia, et præprimis ad necessitatem Revelationis cognoscendam; tamen ad omnia non sufficit, prout tum veterum Philosophorum, tum hodiernorum Theistarum exemplo et agendi ratione comprobatur.

Cum insuper neque futurum sit, ut pueri, plebeii, ac tenuioris ingenii homines (qui tertiam et eo plus partem mundi constituant) sola rationis ope cultum Dei legitimum, virtutis distantiam, atque saniora purioris Ethicæ principia detegant; neque ut hæc certo addiscant a Philosophis, tum ob defectum auctoritatis legislative, tum ob perpetuas eorumdem dissensiones; quid prouum magis, quam inferre necessitatem Revelationis? quid falsum magis, quam necessitatem istam accusare ceu viam ad Pyrrhonismum, cuius illa cæcitatem depellit, frangit pervicaciam, vesaniam confundit, et ceu præcipuum Dei munus naturæ ac rationis humanæ imbecillitati summopere opitulatur?

Quippe totis viribus adlaborant increduli, ut dubio subjiciant id omne, quod metuunt, prout arcanum hoc prodidit LUCRETIUS, quo teste timor po-

SECTIO II. DE PYRRHONISMO.

tius sustulisse Deos, quam fecisse videtur. Decetne autem sapientem, metuere ac horrere parentem naturæ, auctorem gratiæ, fontem vitaæ æternæ? Decetne philosophum, sensum immortalitatis ac æternitatis, quem natura indidit, extirpare? Evidem id paucis aut nullis contingere fatentur scholæ Magistri EPICURUS et LUCRETIUS. Si autem feliciter succederet, quis foret quæstus? præclarum hoc adepti erunt, quod credant, se totos esse in æternum perituros; quid ista res lætabile habet aut gloriosum, et quid non habet exitiale? Nam publice recepta communem, privatum admissa privatam certissime operatur ruinam. Quis erit hujus philosophiae fructus post mortem? si Deus nullus sit, nec cælum, nec infernus; bene est: sed si forte sit aliquis mundi Rector, arbiter et censor humanarum actionum...?

Hunc Pyrrhonismum festive explosum exhibet: le BARON VAN HESDEN, ou la République des incrédules, Toulouse, 1762.

II. Pyrrhonismus circa animæ immortalitatem et pœnarum æternitatem a tota Antiquitate expluditur.

PROBATIO. Animam hominis post hanc vitam esse superstitem, fore post mortem hominis judicium, præmia et supplicia, esse infernum et paradisum, et in utroque vel gaudia vel tormenta sempiterna; gentes universæ, Hebræi, Ægyptii, Chaldeæ, Indi, Persæ, Getæ, Galli, Græci, Romani, quin et genus omne Philosophorum pro compertis semper habuerunt. De GALLIS veteribus Caius Cæsar L. VI. Bell. Gall. testatur: « Et hi et cum his alii interitus expertes dicunt animas ». De ÆGYPTIIS Herodotus in Euterpe: « Dogma illorum est morte carere animas ». De THRACIBUS Solinus C. 10. « Nonnulli putant obeuntium animas reverti, alii, non extingui, sed beatas magis fieri ». INDI Brachmanes, teste Strabone L. XV. « Mortem aiebant esse partum ad eam vitam, quæ vere vita est planeque beata iis, qui sapientiam sectati fuerint ». Cum his vero omnes consentiunt, qui hodie sunt terraæ incolæ, Mexicanii, Peruani, Brasilienses... Demum si specimen naturæ cujuslibet a natura optima sumendum est, uti possumus præclarissimis ingeniiis et summis Philosophis in omni gente, CONFUCIO, ZOROASTRE, Socrate, innumere risque aliis, quorum extant gravissimæ hac de re sententiae.

PLUTARCHUS apud Steuchum L. X. « Est, inquit, providentia, idque veris apparebat exemplis; hæc docet animos immortales, hos post mortem remanentes manere vel coronas vel supplicia; ea enim est ratio, cur providentia inducat immortalitatem animorum, ne vel probitas contempta jaceat (contemnitur autem in hac vita) vel improbitas triumphet impunis ». Idem testatur C. 27., HOMERUM, PINDARUM, SOPHOCLEM priscos Poetas de pœnis inferorum scripsisse. C. 28. describit locum iis suppliciis destinatum; tum recenset virorum sapientum sententias imprimis JAMBICI, et hic refert doctrinam PYTHAGORÆ de pœnis inferorum, TULLII quoque testimonium: « Illi impii, quos cecidisti, etiam ad inferos pœnas parricidii luent ». PLATO L.V. « Accipe, quod aiunt, egregiam præclaramque narrationem. Qui juste sancteque vixisset, eum post obitum ad beatorum insulas profectum in omni felicitate degere malis omnibus liberatum; qui vero scelerate et impie, hunc in suppliciis pœnarumque careerem, quem Tartarum appellant, descendere,

Deinde toto apparatu nudatos judicium subire oportebit, utpote quod jam mortui subituri sunt. Hæc ego, mi Callices, quæ auditione accepi, vera esse credo ». Et L. XI. « Verum hoc in genere cum aliis, quæ hac de re ex omni memoria celebrantur, habenda fides, tum legislatoribus, etiam ita statutibus, nisi eos amentes omnino esse velis ». Idem in Dialogo de anima : « Animus igitur ille noster hoc statu si discedat, ad illud continuo se se recipiet, quod affine sibi est, divinum quiddam utique, immortale simul ac sapiens, quo cum pervenerit, tum demum felix esse incipit, ab errore, insania, insanis amoribus ac reliqua morborum humanorum contagione liberatus ». PORPHYRIUS L. I. ad Boeth. « Utrum, inquit, immortalis sit animus. omnique interitu superior?..... quorsum alias ejus immortalitati probanda rationes exquiras, ac non potius istam sat esse censeas, quod nimur Deo similes agendi vires accepissent nunquam, nisi esset ipse divinus ». Unde et PLATONICI nullum peccatum a poena immune esse posse dixerunt, sed vel in hac vita plectendum, vel post mortem expiandum esse; de quo testatur S. AUG. L. XXI. de Civ. C. 43. ibidem recitans illos VIRGILII versus :

Ergo exercentur poenis, veterumque malorum
Supplicia expendunt; aliae panduntur inanes
Suspensa ad ventos; aliis sub gurgite vasto
Infectum eluitur scelus, aut exuritur igni.

EIAM de resurrectione corporum iidem fere testantur, quam in rem præclare disputat ATHENAGORAS, Tom. II. Biblioth. PP. edit. Lugdun. 1677.

Nec minus de æternitate suppliciorum testatur communis sensus : PLATO L. X. de Republ. narrat, quemdam duodecimo a morte die revixisse, atque inter cætera narrasse, a se visum fuisse Aridaeum tyramnum Pamphyliæ, aliosque in carcere conclusos sine spe execundi; quam quidem narrationem refert S. JUSTINUS in parænesi ad Græcos. Idem, Dialogo de anima, fabulis vera miscens ait : « Qui propter scelerum atrocitatem locum remedio nullum reliquise videtur..... hos vero digna plane sors in Tartarum, unde non emergant, præcipites agit..... qui autem Philosophiae opera expiati omnino purgatiique discesserint; ii non modo sine molestiis ævo sempiterno vivunt, sed etiam in domicilia nobiliora pervenient, quæ nec verbis describere facile sit, nec per tempus commemorare jam licet ». Idem sensisse PYTHAGORAM, multis exhibit Reuchlinus de art. Cabal. L. II. PLUTARCHUS in Libro (an recte dictum, latenter est vivendum) « Tertia, ait, via est eorum, qui impie et flagitiouse vixerunt, quæ animas in orcum et voraginem detrudit..... oblivione in fluvium illum illætabilem abripiens, inque abyssum demergens ». SENECA in Hippol. « Non unquam amplius convexa tetigit supra, qui meritus semel adiit silentem nocte perpetua domum ».

Quod eidem dogmati olim consenserint JUDEI, constat ex L. Midras Tehillim; ex Josephi testimonio, et ex Bartoloccio Rabbino inter Talmudistas eruditissimo. De GRÆCIS testatur ex Platone Huetius; de ROMANIS Montfauconius; de AEGYPTIS Diodorus Siculus; de INDIS Strabo; et de MAHUMETANIS, saltem quoad infideles, Classenius et Huetius. De sensu CHRISTIANORUM inde a primis Ecclesiæ seculis testatur S. AUG. L. de hær C. 43. quod sententia Origenis de finiendis impiorum suppliciis in censum veniat illorum dogma-

tum, « quæ Catholica Ecclesia omnino non recipit; quis enim Catholicus Christianus vel doctus vel indoctus non vehementer exhorreat eam, quam ORIGENES dicit purgationem malorum »? Alibi : « Origenem et propter hoc.... non immerito reprobavit Ecclesia ». Atque hunc Origenis errorem tot jam seculis conseptum (quo nemo unus istud fidei dogma hucusque impugnat) ex orco hodie revocant ævi nostri increduli. Contra quos ex paganorum testimoniis eodem fere modo decertandum, quo SS. Patres et Apologetæ Christiani gentiles olim Sophistas refellebant.

SIC THEOPHILUS ANTIOCHI. L. II. ad Autol. fidem ultimi judicii adstruit ex ipsa hac sententia ab Homero asserita : « credidere judicium futurum etiam illi, qui negabant, post mortem esse sensum ». Homerus quidem dixit : « anima instar somnii avolabit..... anima ex membris avolans ad inferos descendit..... sepelite me, ut quamprimum portas Plutonis transeam ». ARNOBIUS L. II. cont. Gent. « audetis ridere nos, cum gehennas dicimus, et inextinguibiles quosdam ignes, in quos animas dejici ab earum hostibus inimicisque cognovimus. Quid Plato idem vester in eo volumine, quod de animæ immortalitate composuit, non Acherontem, non Stygem, non Cocytum fluvios et Periphlegeton nominat, in quibus animas asseverat volvi, mergi, exuri »? TERTULLIANUS in Apolog. c. 47. « Ridemur Deum prædicantes judicaturum : Sic enim et Poetae et Philosophi tribunal apud inferos ponunt; et gehennam si comminentur, que est ignis arcani subterraneus ad poenam thesaurus, proinde decachimnamur; sic enim et Periphlegeton apud mortuos amnis est..... unde hæc, oro vos, Philosophis aut Poetis tam consimilia? non nisi de nostris sacramentis : si de nostris sacramentis, ut de prioribus; ergo fideliora sunt nostra, magisque credenda, quorum imagines quoque fidem inveniunt ».

III. Immortalitas animæ ceu indubitate veritas solidissimis contra Pyrrhonismum argumentis vindicatur.

PROBATIO. In gubernatione spirituum magis, quam in quavis alia re agnoscendus est Rector mundi sapiens, parens bonus, æquus sanctusque judex; ergo cum ne corpora quidem per mortem hominis illico resolvantur in elementa, certe anima dissoluto corpore saltem aliquamdiu superstes erit. Si vero superstes est; suas haud dubie functiones peragit, intellections ac volitiones, quibus suam anima justi mercedem, et suam anima injusti poenam recipiat, seu virtutibus, seu flagitiis a vita reliquis debitam. Sin, decedet sapientiae divini Legislatori, quod efficaci suarum legum observantiae non prospexerit, quarum infractorem pari loco habens cum observatore efficit, ut ille magis ac magis recedat a lege, quæ difficile impletur, et impune negligitur; hic vero poenalem simul et infructuosam legem abjiciat. Decedet bonitati divinae, sine qua nulla majestas est, eo quod leges tulerit nullo modo efficientes suarum creaturarum felicitatem; siquidem religiosi propter pietatem in Deum (quæ sepe ad ærumnas ducit et miseras) infelices erunt, improbis propter impietatem suas in hac vita utilitates consecutis. Decedet justitia Dei, cuius est, justos hac in vita partim intus scrupulis et tentationibus, partim exterius magnis sæpe calamitatibus ac potentum injuriis ad

extremum usque spiritum excruciatos in altera vita reficere, quia si in hac vita tantum in Christo sperantes sumus, miserabiliores sumus omnibus hominibus, ait APOSTOLUS 1. Corinth. XV. 19. Contra vero injustos, quibus per omnem vitam id unum curse fuerat, ut per fas et nefas genio ac voluptate indulgerent, bonisque omnibus affluenter, plectere in futuro seculo; idque ad ipsam nature vocem, quam exhibent illa ad divitem Epulonem Abraham verba: *fili, recordare, quia recepisti bona in vita tua, et Lazarus similiter mala; nunc autem hic consolatur, tu vero cruciaris.* Luc. XVI. 25.

Si vero aliquamdiu, ecur non perpetuo duret post mortem anima seu substantia, que ab intrinseco dissolvi non potest, et ab extrinseco dissolvi non debet? Creature nonnisi dissolvendo rem in partes destruunt, quas simplex et spiritualis anima nullas habet. A Deo autem quamvis in originarium nihilum redigi posset, tamen cum ex unanimi consensu Philosophorum inde ab ortu mundi nullam vel atomum in nihilum Deus redegerit: que sit Deo causa, nobilissimam sui imaginem (quam cum germine immortalitatis ipse condidit) redigendi in nihilum? Illam hominis animam, que aliarum rerum existentie nil obturbat; et finem quo creata est, semper retinet cum invicta beatitudinis cupidine, quam cum non frustra dedit Deus (qui nihil operatur frustra), profecto non ad interitum animam condidit, sed ad illius jugiter expetitae felicitatis possessionem. Tenetur anima rationalis Deum diligere totis viribus et super omnia, etiam cum dispendio omnium bonorum hujus vitae; quidni bona sua et felicitatem aeternam suis Deus amicis ac filiis communicet, sed parem cum brutis interitum, ita ut, si non sit spes aeternorum, natura rationalis brutorum conditione multo sit deterior? Optant et student mortalium plerique, ut nomen suum etiam post obitum proferant ac gloriosum transcribant posteritati; quidni natura rationalis anhelet magis veram nominis gloriam eamque in celis immortalem? Dedit Deus homini cor irrequietum, donec requiescat in Deo, tanquam in possessione summi boni; ecur Deus, cum possit, eam animae capacitatem, innatamque cupidinem adeo non expletat, ut prius animam, quam corpus in nihilum redigat?

Proh! qualem Deum sibi singunt Increduli? videlicet Principem, qui egenum quempiam hodie de terra suscit, opibus, nobilitate, ac prope regia instruat dignitate, jubeatque a suis aulicis aequa ac a plebe eum suppliciter honorari; sed ut eumdem cras annihilet. Deum, inquam, qui creet animas, queis nulla in terris creatura nobilior, nulla ad Numinis representationem splendidior, nulla dominatu in cetera creata potentior, nulla totius fere mundi fruitione beatior; ut illas, dum homo brevi vixit tempore multis repletus miseriis, interimat et annihilet.

Adi hic opera Philosophica FENELON, P. I. n. 23. *Dissertationes de præcipuis Religionis Fundamentis*, Q. 11. p. 209. *Traité sur la spiritualité et l'immortalité de l'âme*, auctore R. P. Huberto HAYER. Item novissimam editionem Psychologæ P. Sigism. STORCHENAU S. J. Viennæ 1769.

IV. *Pœnarum aeternitas momentis pariter gravissimis fulcitur contra eosdem Incredulos.*

PROBATIO. Homo, qui gravi offensa laedit aeternum Numen, in eaque decedit non expiata, in eum se statum liberrime conjecit, in quo gratia et charitate spoliatus, nunquam se eximere potest a reatu, quem contraxit et culpæ et pœnæ. Delinquendo graviter omnem suum amorem et finem ultimum reposuit in creatura, propudiōe contempto creatore, in quo uno vera felicitas est. Conversus ad creaturas, et aversus a Deo per lethale crimen sponte renuntiavit divinæ amicitiae, filii adoptivi juribus, regnique coelestis promissæ hereditati, et palam se Dei inimicum professus, cum tam hostili odio immoreretur, spem nullam habet reconciliationis in loco vindictæ, et ubi tempus gratiae in aeternum nullum erit. En ratiocinia GREGORII M., AUGUSTINI et CHRYSOSTOMI, quos non tam ut Doctores Ecclesiae, quam ut Philosophos Incredulorum opponere visum est, tantos quidem, ut iis nulli Theistæ aut Pyrrhonii ingenio, nulli sapientia pares inveniantur.

Dubitant adhuc minuti Philosophi, positne peccatum quantumlibet magnum, parvo scilicet tempore perpetratum, pena castigari nunquam finienda? Definiunt quasi ex tripode Increduli, sine fine puniri non debere culpam cum fine, et quod peccato non aeterno commissum est, aeterno non esse tormento vindicandum? Sed audiant tantilli tantos veritatis Magistros et conticescant! Inter octo genera pœnarum, quas TULLIUS scribit esse in Legibus, « *damnum* (ait S. August. L. XXI de Civ. c. 11.), *ignominia, exilium, servitus* plerumque sic infliguntur, ut nulla venia relaxentur, nonne pro hujus vitae modo similia pœnis videntur aeternis? Ideo quippe aeterna esse non possunt, quia nec ipsa vita, quæ his plectitur, porrigitur in aeternum: et tamen peccata, quæ vindicantur longissimi temporis pœna, brevissimo tempore perpetrantur; nec quisquam extitit, qui censeret tam cito nocentium finienda esse tormenta, quam cito factum est vel homicidium, vel adulterium, vel sacrilegium, vel quodlibet aliud scelus, non temporis longitudine, sed iniuritatis ac impietatis magnitudine metiendum. Qui vero pro aliquo grandi crimine morte multatur, numquid mora, qua occiditur, quæ per breve est, ejus supplicium leges astimant, et non quod eum in sempiternum auferunt de societate viventium? »

Audiant GREGORIUM M. (L. XXXIV. Moral. in Job. c. 19. n. 36). « Quibus citius respondemus, quod recte dicent, si judex justus districtusque veniens non corda hominum, sed facta tantum pensaret: iniqui enim ideo cum fine deliquerunt, quia cum fine vixerunt. Voluisse quippe sine fine vivere, ut sine fine potuissent in iniuritibus permanere. Ad districti ergo judicis justitiam pertinet, ut nunquam careant suppicio, quorum mens in hac vita nunquam voluit carere peccato: et nullus detur iniquo terminus ultiōnis, quia quamdiu valuit, habere noluit terminum criminis ». Audiant S. JUSTINUM Apolog. I. « *Hoc si non sit (pœna reproborum in futuro seculo) neque Deum esse; aut si sit, nihil illi curæ esse res humanas, atque nec virtutem esse, nec vitium.* ». Idem docet S. CHRYSOSTOMUS Homil. II. in Epist. ad Coloss. Si vero etiam nec sapientissimi, nec sanctissimi homines fidem merentur apud Incredulos; credant Deo, qui de aeternitate suppliciorum